

Куч – адолатда

Адл ила олам юзин обод қил!

2024 йил
11 октябрь,
жума
№ 45
(1027)

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг ҳуқуқий газетаси

http://www.kuch-adolatda.sud.uz

1998 йил 29 августдан чиқа бошлаган.

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ТУРКМАНИСТОНГА ТАШРИФ БУЮРДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Шавкат Мирзиёев 10 октябрь куни амалий
ташриф билан Ахшобод шахрига келди.

Давлатимиз раҳбарини аэропорта Туркманистон Вазирлар Маҳкамаси Раисининг үринбосари Тангригули Атакаллиев ва бошқа расмий шахслар кутуби олди.

Асосий тадбирлар 11 октябрь куни бўлиб ўтади.

Ўзбекистон етакчиси туркман шоири ва мутафаккири Маҳтумкули Фирорий тавалудининг 300 йиллигига бағишланган "Замон ва цивилизацияларнинг ўзаро боғлиқлиги – тинчлик ва тараққиёт асоси" халқаро форумининг ялпи мажлисида нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари тадбир доирасида иккى томонлама учрашувлар ҳам ўтказади.

ЎзА

□ Конун ижодкорлиги

Креатив иктиносидиёт — мамлакат тараққиёти омили

Шу йил 3 октябрь куни Президентимиз томонидан "Креатив иктиносидиёт тўғрисида"ги қонун имзоланди. Креатив иктиносидиётни қўллаб-кувватлаш, ривожлантириш ва ушбу соҳадаги муносабатларни тартибга солишига қаратилган мазкур ҳужжат билан креатив иктиносидиёт соҳаларининг муҳим ўйналишлари, креатив иктиносидиёт учун зарур инфратузилма яратиш механизмила белгиланмоқда.

Мазкур қонуннинг мазмун-моҳияти, аҳамияти ҳақида депутатлар ва эксперталар ўз муносабатни билдируди.

(Давоми 2-бетда) ►

Одатда, меҳнат таътили хусусида гап кетганда, ходимга ҳар йили муайян муддатга бериладиган таътил кунларини тушунамиз. Ҳўй, манзил-колониясида жазо муддатини ўтаётган маҳкум ҳам меҳнат таътилига чиқиши ҳуқуқига эгами? Бу ҳақида қонунчиликда қандай мезёлар белгиланган?

□ Ҳуқуқий маърифат

Манзил-колониясидаги МАҲКУМ

меҳнат таътилига чиқиши мумкин

Аввало шуни айтиш жоизки, амалдаги Жиноят ижория кодексининг 9-моддасида маҳкумнинг ҳуқуқлари ўз ифодасини топган. Шулар қаторида меҳнат тўғрисидаги қонунчиликка мувофиқ, маҳкум хавфсиз меҳнат шароитига эга бўлиш, дам олиш, таътилга чиқиш, шунингдек, меҳнатига яраса ҳақ олиш ҳуқуқига эга экани белгиланган.

(Давоми 3-бетда) ►

СТАНДАРТЛАШТИРИШ СОҲАСИДАГИ ИШЛАР ҲАҚИДА АХБОРОТ БЕРИЛДИ

Президент Шавкат Мирзиёев 10 октябрь куни техник жиҳатдан тартибга солиши соҳасидаги ишлар ва режалар билан танишиди.

Мамлакатимизда ишлаб чиқариш ва экспорт салоҳиятини ошириши бўйича катта марралар белгиланган. Бунда техник жиҳатдан тартибга солиши, стандартлаштириш ва метрология масалалари муҳим аҳамиятга эга. Шу боис Ўзбекистон Республикаси Президентининг жорий йил 27 февралдаги фармонига асосан, соҳадаги давлат бошқаруви тақомиллаштирилди ҳамда янги вазифалар кўйилди.

Сўнгги йилларда 12 мингта стандарт тасдиқлангандан бўён янга 1 минг 40 та халқаро стандарт қабул қилинди. Маҳсулот хавфсизлиги ва сифатини таъминлаш максадида 29 та техник регламент ишлаб чиқилди. Булар сано-

ат корхоналари ва тадбиркорларга етказилиб, сертификатлар олишига кўмлаштирилди.

Мутасаддилар соҳада қилинган ишлар, йил якунигача ва кейинги йилга мўйжалланган режалар бўйича ахборот бўйича ахборот берди.

Давлатимиз раҳбари ташкилига зарурлиги айтилди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг жорий йил 27 февралдаги фармонига асосан, соҳадаги давлат бошқаруви тақомиллаштирилди ҳамда янги вазифалар кўйилди.

Буунги кунда юртимиздаги 269 та лабораториядан атиги 64 тасида ўтказилган синовлар халқаро даражада тан олинади. Оқибатда тадбиркорлар маҳсулотларини экспортга олиб чиқиша кўшимча синовлар ўтказилган мажбур бўлмоқда.

Шу боис халқаро тан олинадиган лабораторияларни кўпайтириш, электр техникаси, курилиш материаллари, машинасозлик каби соҳаларда 10 та янги лаборатория

ташкил қилиш зарурлиги айтилди. Ўзбекистон Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиш йўлидан бормоқда. Техник тартибга солиши соҳасидаги қонунчиликни ушбу ташкилот талабларига мослаштириш мухимлиги таъкидланди.

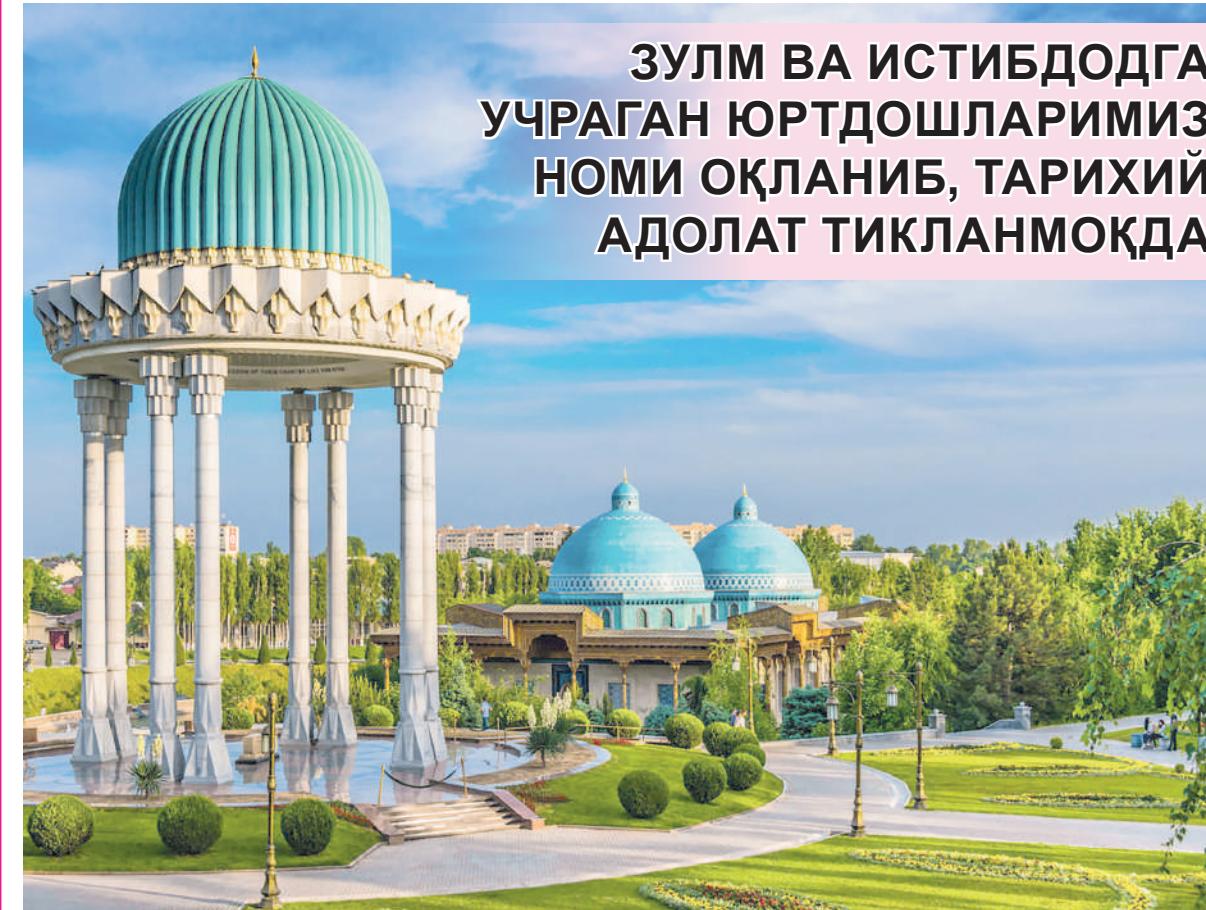
Бу йил 340 та миллий стандарт, 2025 йил якунигача яна 38 та регламент ишлаб чиқилади. 28 та техник кўмита, лабораториялар фаолиятини рақамлаштириш ҳам муҳим. Бунинг учун "Техник тартибга солиши" электрон платформаси ишга туширилади.

Соҳада сифат ва самарали таъминлаш учун замонавий билим ва кўнингдек, Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарори асосида "Ўзбекистон Республикасида психологияни таъминлаштиришни яна-да тақомиллаштириш бўйича чора-тадбирлар режаси" ишлаб чиқилиб, амалиётга

ЎЗА

Тарихий адолат тантанаси

ТИНЧЛИК ВА ЭРКИНЛИК КУРАШЧИЛАРИ

ЗУЛМ ВА ИСТИБДОДГА
УЧРАГАН ЮРТДОШЛАРИМИЗ
НОМИ ОҚЛАНИБ, ТАРИХИЙ
АДОЛАТ ТИКЛАНМОҚДА

Кейинги йилларда Ватанимиз истиқболи, халқимиз озодлиги ва эркинлиги, кела-жак авлодларнинг тинч ҳамда фаровон ҳёйтими таъминлаш ўйлуда мардана курашади, азиз жонларини фидо этган, мустабид тузум даврида қатагон қилинган аждодларимиз хотирасини абдадийлаштириш, уларнинг фаолияти ва меросини ўрганиш ҳамда тарғиб этиши борасида салмоқли ишлар амалга оширилаётir.

(Давоми 2-бетда) ►

Маълумки, давлат ор-ганиларида низоларни суд-гача кўриб чиқишининг ягона тизимини яратиш, медиация, ҳакамлик судлари ва халқаро арбитражларни фуқаролар ҳамда тадбиркорларнинг ишончига сазовор бўладиган низоларни ҳал этувчи самарали муқобил инсти-тутларга айлантиришини тақозо этди.

Шу муносабат билан 2019 йил 20 марта бу борада янги қонун қабул қилинди. Унга кўра, Фуқаролик процессуал ва Иктиносидиёт процессуал кодексларига менидатив келишув иститути киритилиб, ишларни медиа-тив келишув асосида ҳал қилиш тартиби жорий этилди.

Ўз навбатида, Президентимиз томонидан 2020 йил 17 июнда қабул қилинган

● Маслаҳат
**Келишув
ИНСТИТУТИ**
маъмурий
суд ишларини
юритишида
қандай ўрин
тутади?

"Низоларни муқобил ҳал этишининг механизмларини янада тақомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорнинг асосий мақсади — жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини химоя қилиш тизимини тақомиллаштириш, низоларни ҳал қилишнинг муқобил имкониятларини кенгайтириш, шунингдек, судларда иш хажмини мақбулаштиришда медиация институти, ҳакамлик судлари ва халқаро арбитражларнинг ролини тубдан оширишга қаратилган.

(Давоми 3-бетда) ►

Сўнгги йилларда мамлакатимизда психология соҳасидаги педагог кадрлар тайёрлаш ҳамда амалиётчи психологлар фаолиятини қўллаб-кувватлаш борасида муҳим чора-тадбирлар амалга оширилоқда. Хусусан, 10 та олий таълим муассасасида "Психология", 19 та олий таълим муассасасида "Педагогика ва психология" таълим ўнанишлари ва мутахассисларни, олий тиббий таълим муассасаларида "Тиббий психология" ва "Тиббий психотерапия" мутахассисларни бўйича кадрлар тайёрлаш ўлга кўшилгани ҳам бу фикрия яққол тасдиқлайди.

Моҳият

АҲОЛИГА ПСИХОЛОГИК

ЁРДАМ КЎРСАТИШ

БУ БОРАДА ЗАРУР ҲУҚУҚИЙ
БАЗА ЯРАТИЛМОҚДА

Шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарори асосида "Ўзбекистон Республикасида психологияни таъминлаштиришни яна-да тақомиллаштириш бўйича чора-тадбирлар режаси" ишлаб чиқилиб, амалиётга тадбиқ этилмоқда. Ҳозирги кунда мактабгача таълим тизимида 2,5 минг, умумий ўрта таълим мактабларида 13 минг нафардан зиёд педагог-психолог фаолиятни олиб бормоқда.

(Давоми 3-бетда) ►

Қонун қўмаги

Асоссиз даъво

СУД ТОМОНИДАН РАД ЭТИЛДИ

Ўтган йили Богот туманидаги "Bog'ot Silk Co" масъулияти чекланган экамияти қўшини республикадаги ҳамкорларни билан тузган ташкил шартномаси пировардидаги кимга мажарорга сабаб бўлган эди. Аслида, бу низонинг келиб чиқиши томонлар ўртасидаги муносабатларга эмас, балки солиқ идорасининг шикояти ҳатига бориб тақалди.

(Давоми 3-бетда) ►

Тарих тилсумлари

Аҳмад ШИМШИРГИЛ

АМИР ГЕМУР

(Давоми. Бошланиши ўтган сонларда)

“ЎГЛИМ ШОҲРУХНИКИ БЎЛСА ҲАМ, ОТИНИ ОЛИНГ”

Ёмчи, яъни почтачилар зарур пайтда, отлари чарчаганда ёхуд йиқилгандага, йўлда дуч келган отни олишга ҳақли эди. Ана шундай ҳолатда саводгар, амир, элчи, ким бўлса бўл-син, отини беришга мажбур эди. Чопар ва хабарчилар ҳатто Амир Темурнинг ўғли ёки хотинлари отини ҳам олишга ҳақли ҳисобланади.

(Давоми 4-бетда) ►

◀(Бошланиши 1-бетда)
Психология йўналишида маслаҳат бериш, онлайн ва оғлайн форматда ўкув-тре-нинг, семинарлар ўтказиш орқали хусусий тартибида психологоқ ёрдам кўрсатиш фа-лиятни ҳам кенга тарқалган.

Шу маънода Олий Мажлис Сенатининг эллик этични япли мажлисида сенаторлар томонидан “Ахолига психологик ёрдам кўрсатиш тўғрисида”-ги қонун маъкуллангани мухим аҳамиятга эга. Чунки ушбу қонун лойиҳасини ишлаб чиқишидан мақсад ахолига психологик ёрдам кўрсатиш соҳасидаги муносабатларни тартибига со-лишдан иборат.

Бугунги кунда мижозлар учун асосий ҳафв бу – кўчилик ҳолларда сифатсиз психологик хизмат кўрсатилишидир. Аммо амалдаги қонунчилигимизда айни ижтимоий муносабатларниң хуқуқий асослари белги-ланмаган. Соҳа етарлиг тартибиа солинмагани учун ҳатто хусусий тартибида психологик ёрдам кўрсатиш билан шугул-ланувчи жисмоний шахсларга нисбатан ҳам ҳеч қандай талаблар мавжуд эмас.

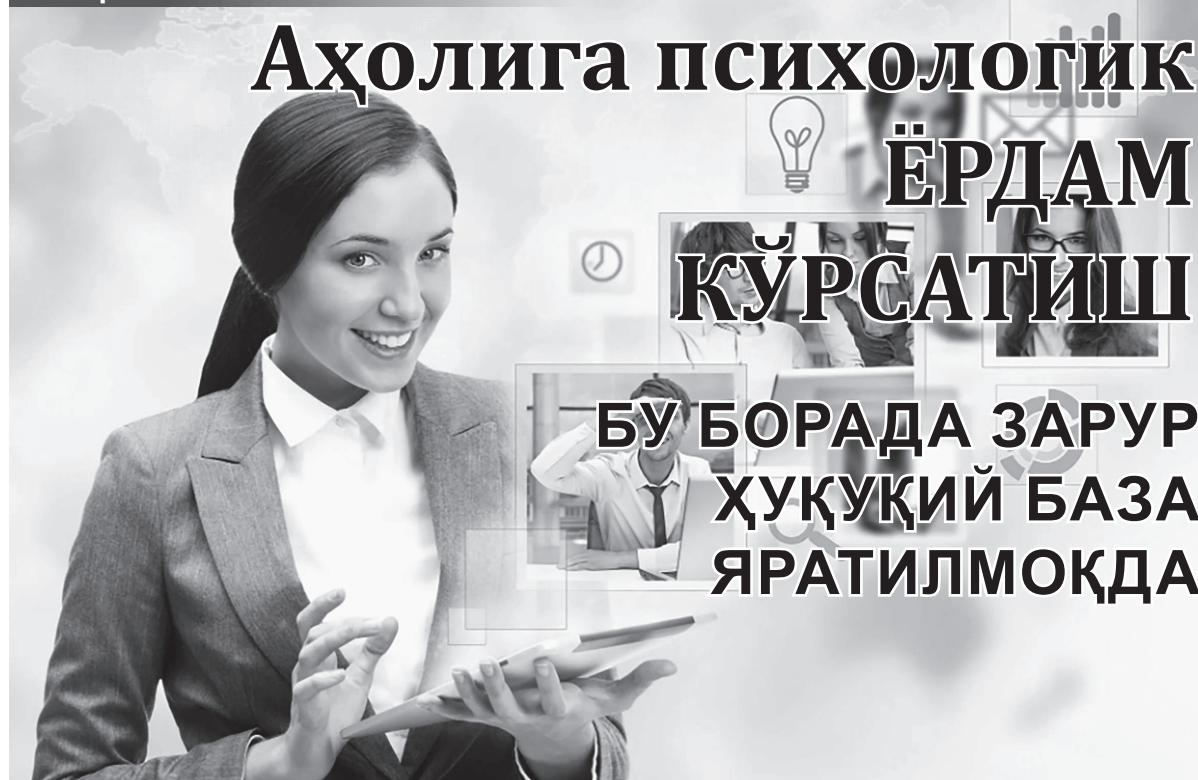
Шу боис профессионал ва малакали мутахассислар билан бир қаторда психологик мутахассисликка эга бўлмаган шахслар томонидан ҳам пси-хологик хизматлар кўрсатили-мода. Яъни эълон қилинган хизматларга мос келадиган мутахассислиги бўлмаса-да, ҳар қандай шахс ушбу фаолиятни билан чекловларисиз шугулланиб келмоқда.

Натижада фуқароларга кўр-сатиляётган психологик ёр-дамнинг самарадорлиги past. Шахснинг психологик муммо-лари у психология мурожаат қилгандан сўнг ҳам ҳал бўл-масдан қолмоқда.

Ваҳоланни, ушбу соҳаларга ахолининг қизиқиши тобора кучайбормоқда. Шунингдек, ҳар бир фуқарони мала-касиз психологик ёрдамдан химоя қилиш, профессионал психологлар фаолиятини та-комплектасириш ва уларни кўллаб-куватлаш лозимлиги ушбу фаолиятни хуқуқий жиҳатдан тартибиа солиш зару-ратини юзага келтироқда.

Шу ҳайётий талаблар негизи-да ушбу қонунни ишлаб чиқиши жараёнда хорижий тажриба

Моҳият

ҳам ўрганилди. Бунда бир қа-тор хорижий мамлакатлар қо-нунчилигига ахолига психоло-гик ёрдам кўрсатиш борасида маҳсус қонунлар мавжудлиги ёки қонунларида ушбу соҳани тартибиа соловчи нормалар мустаҳкамлаб қўйилганини мавжуд бўлди.

Хусусан, Озарбайжон, Бела-русь ва Түркменистонда ахолига психологик ёрдам тўғрисида, Австралия, Латвида психолог-лар тўғрисида маҳсус қонунлар кабул қилинган. Уз навбатида, Франция қонунчилигига психолог үнвонидан профессионал фойдаланиш бўйича, Австралия қонунчилигига психологлар фаолиятига оид нормалар белgilanmoqda.

Психологик ёрдам кўрсатиш шакллари – бевосита ахбо-рот-коммуникация технология-лари орқали, якка тартибиа, гурухларда амалга оширилади.

Қонунда психологик ёрдам кўрсатувчи субъектлар доираси белgilanmoqda. Булар – давлат органларида ёки бошқа ташкилотларда ишловчи психологолар ёхуд ушбу соҳада ху-сусий тартибида фаолият олиб борувчи юридик шахслар ёки якка тартибидаги тадбиркорлар-дир.

Бундан ташқари давлат томонидан белгиланмоқда. Булар – давлат органларида ёки бошқа ташкилотларда ишловчи психологолар ёхуд ушбу соҳада ху-сусий тартибида фаолият олиб борувчи юридик шахслар ёки якка тартибидаги тадбиркорлар-дир.

Бундан ташқари давлат томонидан белгиланмоқда. Булар – давлат органларида ишловчи психологолар ёхуд ушбу соҳада ху-сусий тартибида психолого-лик ёрдам кўрсатиш фаолияти билан шугулланыш учун психология мутахассислиги бўйича қайта тайёрлаш курсла-

вазият" каби тушунчалар кири-тилоқда ҳамда уларга таъриф берилмоқда.

Шунингдек, ахолига психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг ол-тига устувор принципи кўзда тутилоқда. Психологик ёрдам турларига психологик прог-рессија, психологик кўрик, психологик реабилитация, пси-хологик коррекция, психологик маслаҳат, психологик тренинг киритилоқда.

Психологик ёрдам кўрсатиш шакллари – бевосита ахбо-рот-коммуникация технология-лари орқали, якка тартибиа, гурухларда амалга оширилади.

Қонунда психологик ёрдам кўрсатувчи субъектлар доираси белgila-

моменти мустаҳкамлан-моқда.

Қонун билан психологик ёр-дам кўрсатишнинг куйидаги шартлари:

- бундай фаолият билан шугулланиш хуқуқига психоло-гия ийналиши бўйича олий маълумоти шахслар эга бўлиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар психология мутахассис-лиги бўйича қайта тайёрлаш курсларни ўтаганлиги тўғри-сидаги тегиши хуқоатни ол-ганидан кейин давлат орган-ларида, шу жумладан, таълим ташкилотларида тегиши психолого-лик ёрдам турларни бел-гиланган тартибида кўрсатишга ҳақли эканлиги;

- хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатиш бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;

- психологиядан бошқа таъ-лим ийналиши бўйича олий маълумоти эга бўлган шах-слар хуқуқий тартибида психоло-гик ёрдам кўрсатишнинг қонун жамоат бирлашмаси то-монидан малақа сертификати берилган психологларга рухсат этилиши;
</

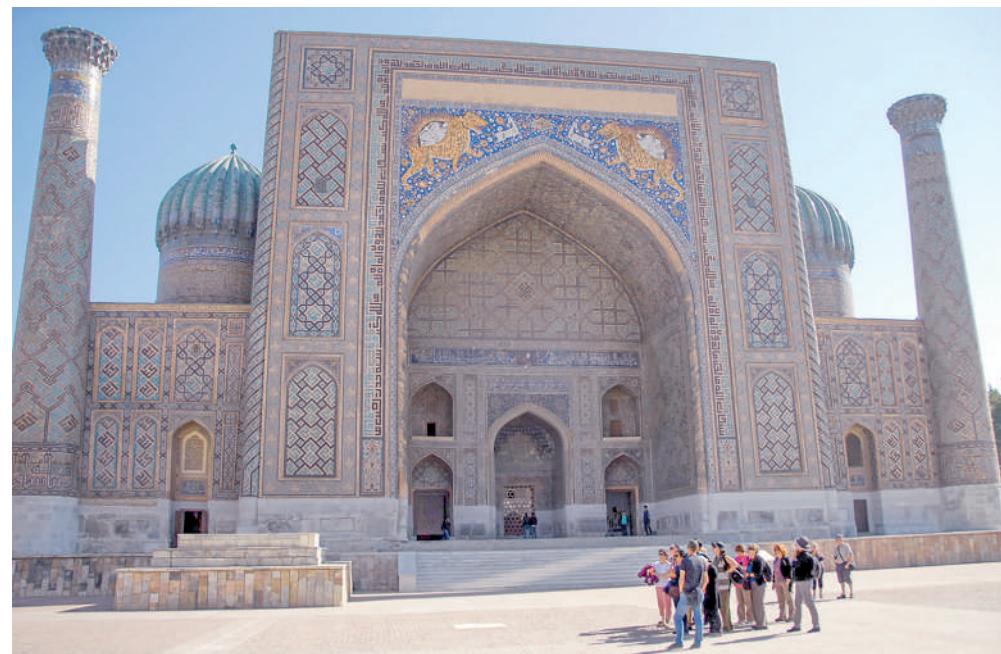
◀ (Бошланиши 1-бетда)

Бу хусусда араб тарихиси Абдулқодир Тамимиининг "Табакот" деган асарида қизиқарли бир ривоят келтирилган. Бир куни Амир Темур олис бир шаҳарга мухим хабарни билдириш учун чопарни йўллайди. У чопарга бундай дейди: "Агар отинг ҳориса, йўлда учраган одамнинг, ҳатто ўғлим Шоҳрух бўлса ҳам, отини олиб, тўхтамасдан, жадал йўл бос. Хабарни эгасига ўвактида етказ!"

Чопар Амир Темур жўнатган шаҳарга қараб бир неча кун от суради. Йўлда Самарқандга келаётган машҳур уламо Саъдиддин Тафтазанин билан учрашади. Ул зот йўл четида отларни ўтлатиб қўйиб, ўзи чодирида истироҳат этарди. Чопар ҳориган уловини уламонинг отларидан бирига алмаштиради. Шу пайт уламо чодиридан чиқиб, отини чопардан тортиб олади. Чопар ўз йўлига кетади. Топширикни бажариб, бошкентга қайтагач, Амир Темурга ҳалиги воқеани айтиб беради. Амир Темур қаттиқ асабийлашади. Ўрнидан туради-да, жаҳлини босиш учун бироз одимлаб, ўйга ботганча, сўнг жойига ўтиради. Анча пайт жим қолади. Кейин бундай дейди: "Агар унинг ўрнида ўғилларидан бирни бўлганида ҳам, албатта, бу айби учун жазога тортардади. Аммо менинг қиличим етмаган жойга унинг сўзи, асарлари етиб борган, тарқалган; тақвоси билан шуҳрат топган бу авлиёни мен қандай қилиб жазолай оламан, ахир!" дебя чорасизлгини аングлатади.

Бу ходиса Амир Темурнинг олиму уламонарни қаттиқ ҳурмат қилганини англатиши билан жуда мухим ва ибратлидир.

Хабарчилар, изқувар айғоқчилар орасида иброний, юон ва яна бир неча тилларни биладиган моҳир ва нодир кишилар кўп эди. Улар түфайли Амир Темур энг зарур маълумотларга эга бўлар, давлат ва ўрдуни

Тарих тилсизлари**АМИР ТЕМУР**

бошқариша улардан унумли фойдаланарди.

Қалъа ё шаҳарларни забт этишда топографик маълумотлардан ҳам фойдаланарди. Бу унинг фратхларидаги мухим омиллардан ҳисобланарди. Амир Темур ўрдуси, асосан, отлиқлардан ташкил топгани, ҳар икки суворининг ўз уловидан ташқари яна битта етакдаги оти бўлгани боис эллик мингдан юз эллик мингтагача отлиқ қўшини бир жойдан бошқа ерга олиб бориши осон кечмасди. Шу сабабли ўша худуднинг жугофий, топографик маълумотлари ниҳоятда зарур саналарди. Бу дикъатталаб, жуда нозик иш эди. Юриш қилинадиган мамлакатни яхши билиш шарт эди. Шу боис Амир Темур сафар асносида ёнидаги савдогар ва жугофичилар билан доим сухбатлашар, кенгроқ тушунча ҳосил қилишга интилар эди. Манзил сари жўнатилган кошиф

қисмлар ҳам ўрдудан анча илгарила, қаерларда булоқ ё сардобалар борлиги, душман жойлашган худуд хусусиятларини аниқлаб ҳабар берар ва яна кузатишда давом этади. Шунинг учун асосин ўрду бехатар йўл босарниди. Кошиф бўлинмалардан ҳам олдинроқда айғоқчилар, уста жосуслар ўз вазифасини бажараради. Шу билан бирга, Амир Темур ўзи фатҳ этишига чоғланган ўлқага киргач ҳам турли йўллар билан маълумот олишини тўхтатмасди. Юриш пайтида мухим ҳабарлар, асосан, сара, тажрибали ҳаҳарноман ва баҳодирлар воситасида олиниарди, уларга "тил" тутиб келиш ҳам топшириларди.

Амир Темур фатху футуҳот сафарига чиқишдан олдин айғоқчилар ташкилотидан бундай моҳирона фойдаланиши, душман ҳақида барча зарур маълумотни кўлга киритиши, айтиши мумкинки, у қозонажак зафарда бош

омил бўларди. Чунки Амир Темур кўлга киритган маълумотларга асослашиб, айни юришда ғалабага эришиши (ёки эришмаслигининг) аниқ ҳисобини чиқара олган. Агар вазият ўзига терс, зарар томонга оға бошласа, дарҳол уни ўзига ўнг, фойдали ёқка бура олган.

Амир Темур айғоқчилик ташкилотидан унумли фойдаланганига яна бир далил — унинг ёғий тарафдан паноҳ истаб қочиб келганлардан маълумот ўйиши усулидир. Масалан, Олтин Ўрда мамлакати шаҳзодаларидан Тўхтамиш Оқ Ўрда ҳукмдори Ўрусон уни ўлдиришидан қўрқиб қочиб, Амир Темур ҳузурига келгани ва қабул қилингани Соҳибқирон билан Ўрусон орасини бузган. Кўп ўтмай, Амир Темур Бухорода турган вақтида тағин Ўрусон саройидан қочган мангит амири Эдигей ҳам Соҳибқирон ҳузурига кириб, Ўрусон аскар тўплайлётгани, Тўхтамиши кўлга олмоқ учун бу ёқларга келаётганини билдирган. Шу гапдан бирор ўтиб, Ўрусон элчилари Амир Темур ҳузурига келган ва Тўхтамиши уларга топширишини сўраган.

Амир Темур Ўрусон талабини адо этмайди, бироқ унинг Тўхтамишга кўрсатган ёрдамию яхшилиги, афсуски, вағосизлик ва хиёнат билан яқунлангани ҳам сир эмас. Тўхтамиш Амир Темурнинг кўмаги ва кўллаб-куватлаши туфайли Олтин Ўрда ҳукмдорига айлангач, орадан ҳеч қанча ўтмай, Амир Темурга душманлик қила бошлаган. Соҳибқирон ўрдугоҳига ҳолдан тойиб этиб келган татар чопари Тўхтамиш лашкарининг катта бир қисми Сирдарёни кечиб ўтиб, Амир Темур юртни истило қўлмокча киришганини етказган. Амир Темур дарҳол мамлакатга қайтиб, Тўхтамиш билан узок чўзилган урушга киришган.

(Даёвоми келгуси сонда)

**Турк тилидан
Тоҳир ҚАҲҲОР таржимаси**

келган бўлса-да, бироқ унинг ҳаракатларини малакалашда хатолика ўйл юйған.

Хусусан, дастлабки тергов органи Б.Холдоровнинг содир этган жиной ҳаракатига етарилича ҳуқуқий баҳо бермасдан, иш бўйича исботланиши лозим бўлган барча ҳолатларни синчковлик билан, ҳар томонлама, тўлиқ ва холис текширмасдан, унинг гиёҳвандлик воситасини айнан қандай ва қай тариқа сотишига сукисад қўлганлик холатини тасдиқловчи бирон-бир далини кептирмаган ва натижада тахминий қарор қабул қилган. Ваҳоланки, иш материалларида Б.Холдоровнинг кўп миқдордаги "опий" гиёҳвандлик воситасини сотиши ҳақида бирон-бир шахс билан келишгани ёки сотиши ўйли билан ўтказиш мақсади бўлганини тасдиқловчи далиллар мавжуд эмас.

Суд хайятни конунга талабидан келип чиқиб, Б.Холдоровга нисбатан жазо тайинлашда унинг жиной ҳаракатларни Жиноят кодексининг 25, 273-моддаси 5-қисмидан Жиноят кодексининг 273-моддаси 3-қисми "а" бандига қайта малақадали.

Шундай қилиб, жиноятчиларга қўлмишига яраша қонуний ва адолатли жазо тайинланди. Гувоҳи бўлганинг келишгизек, нопок йўлга қадам босган, жиноят кўчасига киришдан ор кимлаган одам, аввало, ўзгаларга эмас, балки ўзига жабр қиласди. Бу ҳаётин мисол кўпчиликка, айниска, ёшидан қатъи назар, жиноят содир қилишига мойиллиги бўлган инсонларга сабоқ бўлиши лозим.

Нодиржон РАЖАБОВ,
жиноят ишилари бўйича
Самарқанд тумани
суди раиси
Абдуҳамид
ХУДОЙБЕРДИЕВ,
“Куч – адолатда” муҳбари

Киёнкарли
ФАКТЛАР

Ҳеч кимга сир эмаски, интеллектуал ўйинлар оламида шашка ва шахмат алоҳида ўрин тутади. Куйидиа ушбу ўйинларнинг келиб чиқши, тарихи ва ўзига хос жисхатлари ҳақида ҳикоя қиласиди.

**ЗАКОВАТНИ
тоблаш мезони**
ёхуд "шоҳлар ўйини"нинг
алоҳида жиҳатлари

диган ҳолда бир ипга тизиб беради ва бу тафаккурни ривожлантиради..."

Қадимдан шахмат кенг ривож топлан ўқлапардан бири Ўрта Осиё саналган. Алломалар ўртасида илмий баҳс-мозараплар бўлиб турганидек, турил мамлакат шатранж тождорлари ҳам ўзаро куч синашишган. Мисол учун минг ўйил муқаддама Хурсонда бўлиб ўтган шахматчилар мусобақаси тарихдан маълум. Баъзи манбаларда ўша вақтларда озарбайжонлик Жалолидин Нахичевоний Ўрта Осиё шахматчилари билан таънланган билдиради. Бу ўйин хусусидаги илк кайранларда унинг ўйини ҳозирингисига ўхшаш таҳтадан фойдаланилган ва ҳар бир ракиб томондан 12 киши иштирок этганилиги беън этилган. Бора-бора бу ўйин кенг оммалиш, ўзига хос муйян қонун-коғиздандар таомим топди.

Шашкага оид биринчи китоб 1547 йили Исландия чол этилган эди. Шахмат ўйини хусусида эса узок йиллар давомида жуда кўп асрлар билтилган. У беъзига "қироллар ўйини" деб аталаиди. Шахматнинг келиб чиши турли замонларда юонларга, римларга, бобилийларга, мисрларга, хитойларга, ҳиндларга, арабларга ва бир талай бошқа ҳақларга тааллукни деб топилган.

Шахматнинг алоҳида фигуранларданалири узок тархи давомида кўпгина ўзгаришларга учраган. "Шоҳ" бир замонлар "асирга олиниши" мумкин бўлган. "Рокировка" эса, тахминан, 400 йил муқаддам шахматта киритилган янгиғоя эди. Қаҷонлардир фарзиин — малик "вазир" деб аталаган. Ҳозирги ўйинда фарзиини бой бераби кўшиш — курдатли фигурадан ажрабли колишиларни дегандир. Аммо қадим замонларда у ён томонга факат бир катақнина опдинга юра олган, холос. Шу боис, у энг имконияти чекланган дона ҳисобланган. Тахминан, 500 йил илгари фарзинга бугунги қаби юқсан "куч-кудрат" ҳавола этилган деди. Руҳлар ва отлар эса, йиллар давомида ўзгаришга учрашмаган.

Бундан минг йил бурун яшаб ижод қўлган машриклик машҳур олим ва ўз даврида тенгиз шахмат устаси саналган Абу Бакр ас-Сулейманидир. Амалсан, 1851 йилда нуфузли шахмат турнири пайтида ҳақам ўзгаришларига учрашмаган.

Ноҳият, биринчи мөнандиши 1475 йилда бу ўйинга жиддий ўзгаришлар киритилди ва унинг ҳозирги расмий қоидлар шаклланди. 1749 йилда шахмат бўйича биринчи стандарт кўлланмана шахмат устаси Француза-Андре Данкан Филидор томонидан ёзилган. 18-асрдан 1880-йилларга бўлган давор шахматни ўзгариш даври сифатида тан олиниади: піядалар стратегик доналар сифатида кашф этилади ва он доналар биринчи бўлиб ҳаракатланиши ҳақида конвенция таътиф этилади.

Дастлабки пайтларда шахмат ўйинларида оларни яхшилашади. Шунингдек, 18-асрдан 1880-йилларга бўлган давор шахматни ўзгариш даври сифатида тан олиниади: піядалар стратегик доналар сифатида кашф этилади ва он доналар биринчи бўлиб ҳаракатланиши ҳақида конвенция таътиф этилади.

Бу ўйинни биринчи мөнандиши 1883 йилда британиялик Томас Уилсон томонидан ихтиро қилинади. Замонавий тұғмачалар соат биринчи марта 1900 йилда голландиялық Веенхоф шахматидан таомиллаширилган.

Руҳшунослар кўпинча шахматни хотирни яхшилашади. Шунингдек, у ихолосмандларга ҳаётидаги мураккаб қолимларни осон ҳал қилиш ва ташаббускор орқали фикр юритиш имконини тақдим этиади. Бундан ташкири таомиллаширилган. Кўпчилик быути, ўзига хос усул асилларига ишонади. Аслида, бу ўйин усулни аллақачон Ас-Сулейманидир. Илмий тадқиқотлар шуни кўрсатади, шахмат миянинг иккана шахматни яхшилашади. Шахматни шифокорлар аль-геймер касаллигига қарши курашда тавсия этиши янгилик эмас. Илмий тадқиқотлар шуни кўрсатади, шахмат миянинг иккана шахматни яхшилашади.

Интернет материаллари асосида Шахло ХУДОЙБЕРГАНОВА тайёрләди.

◀ (Бошланиши 3-бетда)

Шу боис буғунги кунда юртимизда кексаларни сирош, ўғиту насиҳатларни билан ўшларга тўғри йўл кўрсатиши ўнгизади. Бундан юртимизда қамоқда қўлишларга қўл ураётган кимсалар ҳам учраб туриши жуда афсусланариди.

Аммо ҳаётда фарзанду нариларининг куршовида кексаларни сирош, ўғиту насиҳатларни билан ўшларга тўғри йўл кўрсатиши ўнгизади. Бундан юртимизда қамоқда қўлишларга қўл ураётган кимсалар ҳам учраб туриши жуда афсусланариди. Ҳар кимсаларни сирош, ўғиту насиҳатларни билан ўшларга тўғри йўл кўрсатиши ўнгизади. Бундан юртимизда қамоқда қўлишларга қўл ураётган кимсалар ҳам учраб туриши жуда афсусланариди.

Яқинда туман судининг очиқ суд мажлисида 68 ёшли Очил Тешаев (исм-ширифлар ўзгаририлди) ва 71 ёшли Бердиназар Холдоровларга нисбатан айлов ҳукми билан О.Тешаева — 10 йил, Б.Холдоровга 6 йилу 8 ой муддатта озодликдан маҳрум килиш жазоси тайинланди. Улар түфайли Амир Темур энг зарур маълумотларга эга бўлар, давлат ва ўрдуни

**Жиноят кўчасидан
қайтмағанлар**
ЎЗГАЛАРГА ЭМАС, ЎЗЛАРИГА ЖАБР ҚИЛИШДИ

ган фарзанднинг отаси.

Агар мұқаддам содир этган қўлишидан сабоқ чиқариб, тўғри йўлга кирганида Очил Тешаев ҳам, Бердин